

“ELDERFARE Model”: รูปแบบและกลไกการจัดสวัสดิการสังคมเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม สำหรับกลุ่มแรงงานผู้สูงอายุในระบบในเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดสระแก้ว¹

“ELDERFARE Model”: Model and Mechanism of Social Welfare Management to Reduce Social Inequality for Elderly Labors in Informal Sectors in Sa Kaeo Economic Special Zone.

สมศักดิ์ อมรสิริพงษ์² และ อาชว์ภูริชญ์ น้อมเนียน³
Somsak Amornsiriphong and Archphurich Nomnian

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากลไกการจัดสวัสดิการสังคมของรูปแบบ “ELDRRFARE Model” เพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมสำหรับกลุ่มแรงงานนอกระบบที่เป็นผู้สูงอายุในเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดสระแก้ว รูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมสำหรับกลุ่มแรงงานผู้สูงอายุในระบบในเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดสระแก้ว ประกอบด้วยด้วยกลไกการขับเคลื่อนในแต่ละองค์ประกอบ ได้แก่ (1) E: Elderly Centered มีเครือข่ายแรงงานนอกระบบผู้สูงอายุ / ชมรมผู้สูงอายุและพัฒนาสังคมจังหวัด (2) L: Local Government Organizations มีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ (3) D: Doctors and Public Health Care System มีหน่วยงานด้านสาธารณสุขระดับจังหวัด และอำเภอ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และกองทุนประกันสังคม (4) E: Enterprise and Investors Responsibility มีผู้ประกอบการและนักลงทุน และนโยบายประชารัฐ (5) R: Rights of Community มีมาตรา 44 กองทุนที่ดินหรือธนาคารที่ดิน และนโยบายประชารัฐ (6) F: Family Link มีนโยบายรัฐบาล และครอบครัว (7) A: Agricultural Contribution มีกลุ่มเครือข่ายเกษตรกร องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และมาตรา 44 (8) R: Rural Community Exploitation มีกลุ่มเกษตรกร องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และกลุ่ม

สวัสดิการชุมชน และ (9) E: Economic Concerned มีเครือข่ายแรงงานนอกระบบผู้สูงอายุ และกลุ่มอาชีพผู้สูงอายุ พัฒนาสังคมจังหวัด และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนรูปแบบระบบสวัสดิการสังคมทั้ง 9 องค์ประกอบดังกล่าว

คำสำคัญ: ระบบสวัสดิการสังคม / ผู้สูงอายุ / แรงงานนอกระบบ

Abstract

The Objective of this research was to study the mechanism of social welfare management model named “ELDRRFARE Model” for reducing social inequality for elderly labors in informal sectors in Sa-Kaeo Economic Special Zone. Social welfare model named “ELDERFARE Model” composes of mechanism for implementation in each and every component including; (1) E: Elderly Centered component has elderly network on informal sectors and provincial social development office; (2) L: Local Government Organizations component has local administrative organization in the area; (3) D: Doctors and Public Health Care System component has public health organizations in all level such provincial, district and sub-district level, local

¹ ทุนวิจัยจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภาควิชามนุษยศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

administrative organization and social insurance funds; (4) E: Enterprise and Investors Responsibility component has enterprises and investors in the area and civil-state policy; (5) R: Rights of Community component has law section 44, land funds or banks and civil-state policy (6) F: Family Link component has government policy and family; (7) A: Agricultural Contribution component has agricultural network, local administrative organization and law section 44; (8) R: Rural Community Exploitation component has agricultural network, local administrative organization and community welfare group; and (9) E: Economic Concerned component has elderly network on informal sectors and elderly career group, provincial social development office and local administrative organization.

Keywords: social welfare system / elderly / informal labors

บทนำ

ภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงทางสังคมปัจจุบันที่กำลังเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุที่มีอัตราพึ่งพิงของประชากรวัยแรงงานที่ต้องแบกรับการดูแลผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น โดยคาดว่าปี 2583 จะมีประชากรวัยแรงงานเพียง 35.2 ล้านคน ทำให้ขนาดของกำลังแรงงานเริ่มลดลง ซึ่งคาดว่าจะส่งผลกระทบต่อศักยภาพการขยายตัวของเศรษฐกิจที่ลดลงตามไปด้วย นอกจากนี้ ปัญหาความเหลื่อมล้ำเป็นอีกปัญหาสำคัญประการหนึ่งที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศด้วยเช่นกัน การเปลี่ยนแปลงพื้นที่ชนบทสู่ความเป็นเมืองอุตสาหกรรมจะเพิ่มจำนวนขึ้นเรื่อยๆ ประเด็นที่กล่าวมานี้ ล้วนแล้วแต่สะท้อนให้เห็นบริบทการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและรุนแรงในสังคมปัจจุบัน (สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2559) ที่สำคัญคือองค์ความรู้ที่จะช่วยสนับสนุนแนวทางการพัฒนาที่สมดุลและลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมที่มีอยู่ควรต้องผลิตสร้างออกมามากขึ้นเพื่อนำไปใช้ในการกำหนดนโยบายการพัฒนาต่าง ๆ ได้อย่างทันที่และเป็นไปตามกรอบยุทธศาสตร์และแผนการพัฒนาของประเทศ โดยเฉพาะการศึกษาเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในกลุ่มผู้สูงอายุและยังเป็นกลุ่มผู้สูงอายุที่ยังคงใช้แรงงานนอกระบบอยู่ด้วย ยิ่งจัดเป็นกลุ่มเปราะบางและด้อยโอกาสทางสังคม ตามที่มีการวิเคราะห์ไว้ในยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560 ข) และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ,

2560 ก) เศรษฐกิจชายแดนเป็นนโยบายสำคัญของรัฐบาลที่ต้องการเชื่อมโยงเศรษฐกิจท้องถิ่นและประเทศกับเศรษฐกิจภูมิภาค

แรงงานนอกระบบที่เป็นผู้สูงอายุในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดสระแก้วส่วนใหญ่เป็นแรงงานนอกระบบในภาคการเกษตรที่ยังขาดระบบการคุ้มครองทางสังคมและการคุ้มครองทางแรงงาน และพบประเด็นปัญหาความเหลื่อมล้ำที่มีลักษณะแตกต่างไปจากกลุ่มแรงงานนอกระบบอื่นๆ ที่สามารถใช้กลไกของกฎหมายการคุ้มครองแรงงาน อาทิ ค่าจ้าง ความปลอดภัยในการทำงาน สวัสดิการต่างๆ ได้ ดังนั้น ระบบสวัสดิการสังคมสำหรับกลุ่มแรงงานนอกระบบที่เป็นผู้สูงอายุในเขตเศรษฐกิจพิเศษจำเป็นต้องพิจารณาในมิติที่กว้างมากกว่ากลุ่มแรงงานนอกระบบอื่นๆ โดยเฉพาะเรื่องของความเหลื่อมล้ำด้านสิทธิที่ดินทำกิน และรวมถึงประเด็นความเหลื่อมล้ำอื่นๆ ที่มีความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่ที่ต้องสร้างระบบสวัสดิการสังคมเฉพาะขึ้นเพื่อการดูแลและคุ้มครองแรงงานนอกระบบกลุ่มนี้

“ELDERFARE Model” เป็นรูปแบบระบบสวัสดิการสังคมที่พัฒนาขึ้นเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมในกลุ่มแรงงานนอกระบบที่เป็นกลุ่มผู้สูงอายุในเขตเศรษฐกิจพิเศษ ประกอบไปด้วย 9 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) E (Elderly Centered) ผู้สูงอายุเป็นศูนย์กลางของระบบสวัสดิการสังคม (2) L (Local Government Organizations) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ประสานและอำนวยความสะดวกในการจัดระบบสวัสดิการสังคม (3) D (Doctors and Public Health Care System) การเข้าถึงการบริการทางการแพทย์และระบบการดูแลสุขภาพได้อย่างสะดวกทั่วถึงและรวดเร็ว (4) E (Enterprises and Investors Responsibility) นายจ้างหรือผู้จ้างงานและผู้ประกอบการนักลงทุนในพื้นที่ต้องเข้ามาร่วมรับผิดชอบต่อการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับแรงงานผู้สูงอายุ (5) R (Rights of Community) สิทธิชุมชน เพื่อการมีสิทธิในการครอบครองที่ดินทำการเกษตรและอยู่อาศัย (6) F (Family Link) ระบบสวัสดิการต้องเชื่อมโยงกับครอบครัวและญาติพี่น้องของผู้สูงอายุ (7) A (Agricultural Contribution) ระบบสวัสดิการต้องเอื้อต่ออาชีพการทำการเกษตรของผู้สูงอายุ (8) R (Rural Community Exploitation) ระบบสวัสดิการสังคมต้องดำรงรักษาความเป็นชุมชนชนบท ที่มีทุนทางสังคมเป็นพื้นฐานอยู่มาก และเป็นรากฐานและรากเหง้าของสังคมไทย (9) E (Economic Concerned) ระบบสวัสดิการสังคมต้องสร้างความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจให้แก่แรงงานผู้สูงอายุ (และนำเสนอกลไกการขับเคลื่อนองค์ประกอบของระบบสวัสดิการสังคมแต่ละองค์ประกอบด้วย

ในการสังเคราะห์รูปแบบระบบสวัสดิการสังคมสำหรับกลุ่มแรงงานนอกระบบที่เป็นผู้สูงอายุในเขต

เศรษฐกิจพิเศษจังหวัดสระแก้ว “ELDERFARE” นักวิจัยมีฐานคิดจากปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มแรงงานนอกระบบผู้สูงอายุอยู่ 4 ประเด็นใหญ่ ๆ ได้แก่ (1) ความเหลื่อมล้ำด้านทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อมต่าง ๆ อันเกิดจากการขยายตัวของระบบอุตสาหกรรมและการลงทุนนำมาซึ่งมลภาวะทางน้ำทางอากาศ รวมไปถึงปัญหาขยะ (2) ความเหลื่อมล้ำด้านสุขภาพ และการเข้าถึงระบบสุขภาพของรัฐ (3) ความเหลื่อมล้ำด้านสิทธิในที่ดินทำกินและการทำการเกษตร เป็นการต่อยอดความเหลื่อมล้ำที่เกิดจากนโยบายเขตเศรษฐกิจพิเศษต่อสิทธิประโยชน์ด้านที่ดินระหว่างกลุ่มแรงงานผู้สูงอายุ นอกระบบในภาคการเกษตรรวมไปถึงประชาชนที่มีที่ดินในเขตพื้นที่ประกาศเป็นพื้นที่ป่าสงวนซึ่งไม่ได้สิทธิในขณะเดียวกันกลุ่มนี้ลงทุนตามนโยบายเขตเศรษฐกิจพิเศษกลับได้รับสิทธิต่าง ๆ มากมาย เพราะเป็นกลุ่มที่สามารถสร้างความเจริญทางด้านเศรษฐกิจให้แก่ประเทศ และ (4) ความเหลื่อมล้ำด้านการศึกษาและการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารนโยบายและโครงการสวัสดิการสังคมจากภาครัฐ ประกอบกับการศึกษา นโยบายสวัสดิการสังคมและนโยบายสังคมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องประกอบการสังเคราะห์รูปแบบระบบสวัสดิการสังคมสำหรับกลุ่มแรงงานนอกระบบผู้สูงอายุ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Methodology) ที่ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการประชุมกลุ่มย่อยกับผู้สูงอายุที่เป็นแรงงานนอกระบบในเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดสระแก้ว จำนวน 4 กลุ่ม และสัมภาษณ์ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดสระแก้วทั้ง 4 แห่ง ได้แก่องค์การบริหารส่วนตำบลผักขะ เทศบาลตำบลป่าไร่ เทศบาลตำบลบ้านด่าน เทศบาลตำบลท่าข้าม

รูปแบบระบบสวัสดิการเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมสำหรับแรงงานนอกระบบผู้สูงอายุในเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดสระแก้ว “ELDERFARE Model” : องค์ประกอบและกลไกการขับเคลื่อน

รูปแบบระบบสวัสดิการสังคมที่ผู้เขียนสังเคราะห์ และผ่านการวิพากษ์ ประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของการนำรูปแบบระบบสวัสดิการสังคมไปประยุกต์ใช้ และเสนอแนะการปรับปรุงรูปแบบระบบสวัสดิการสังคมจากผู้เชี่ยวชาญ ผลการศึกษาพบว่า

1) E: Elderly Centered ผู้สูงอายุเป็นศูนย์กลางของระบบสวัสดิการสังคม

กลไกในการขับเคลื่อนระบบสวัสดิการสังคมเพื่อลดความเหลื่อมล้ำสำหรับกลุ่มแรงงานผู้สูงอายุในเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดสระแก้ว ควรจะต้องเป็นภายใต้นโยบายประชารัฐของรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา การกำหนดนโยบายระดับจังหวัดเพื่อให้หน่วยงานราชการท้องถิ่นทำการสำรวจหาผู้สูงอายุที่ประสบปัญหาเดือดร้อนในทุกพื้นที่ เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศและลดความเหลื่อมล้ำระดับประเทศของรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ที่จะต้องไม่มีใครถูกทิ้งไว้ข้างหลัง (No One Left Behind) ต้องมีข้อมูลที่ถูกต้องจากพื้นที่ประกอบการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำให้ตรงจุด และสร้างเครือข่ายความร่วมมือทั้งภาครัฐและภาคประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างเครือข่ายผู้สูงอายุเป็นแกนกลางและล้อมด้วยเครือข่ายของภาครัฐและภาคส่วนทางสังคมอื่น ๆ ที่เชื่อมโยงเข้าหาเครือข่ายของกลุ่มแรงงานผู้สูงอายุ นอกระบบ (ผู้สูงอายุอื่น ๆ ด้วย) ยิ่งไปกว่านี้ กลไกเครือข่ายและชมรมผู้สูงอายุในพื้นที่ จะช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถรวมตัวกันทำกิจกรรมและหน่วยงานภาครัฐสามารถให้ความช่วยเหลือด้านการจัดสวัสดิการสังคมได้ตรงกลุ่มเป้าหมาย และชมรมผู้สูงอายุนี้สามารถเชื่อมโยงไปยังการจัดสวัสดิการสังคมอื่น ๆ ได้อีก ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ กลุ่มอาชีพผู้สูงอายุ เป็นต้น นอกจากนี้ ผู้สูงอายุควรได้รับการพัฒนาและเสริมความรู้ด้านต่าง ๆ อาทิ การดูแลตนเอง การใช้ชีวิตในวัยสูงอายุ การประกอบอาชีพ และสิทธิต่าง ๆ ที่ตนควรจะได้รับ ที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การปรับเปลี่ยนทัศนคติของผู้สูงอายุที่ยึดติดอยู่กับเงินช่วยเหลือจากรัฐ โดยเฉพาะเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ ให้หันมาพึ่งพาตนเองมากขึ้น ซึ่งในพื้นที่หลาย ๆ หมู่บ้านของเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดสระแก้ว ยังพบเห็นการรวมกลุ่มกันเป็นกลุ่มอาชีพของผู้สูงอายุที่มาประกอบอาชีพเสริมทำไม้กวาด อาทิ พื้นที่ของ ตำบลผักขะ และตำบลบ้านด่าน ที่ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัสดุอุปกรณ์ในท้องถิ่นมาพัฒนาเป็นอาชีพเสริมสร้างรายได้ให้แก่ตนเองและกลุ่มได้ โครงการสวัสดิการสังคมจากรัฐที่จัดให้ควรมีการสนับสนุนให้เกิดการรวมกลุ่มฝึกอบรมอาชีพให้แก่ผู้สูงอายุ อาทิ กองทุนผู้สูงอายุของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ โดยหน่วยงานภาครัฐและท้องถิ่นต้องให้การสนับสนุนและอาจขอความร่วมมือกับภาคธุรกิจเอกชนให้ใช้ผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ จากการรวมกลุ่มของแรงงานนอกระบบผู้สูงอายุด้วย

2) L: Local Government Organizations องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ประสานงานและอำนวยความสะดวกในการจัดระบบสวัสดิการสังคม

กลไกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการเป็นผู้ประสานงานและอำนวยความสะดวกให้เกิดและดำเนินการไปได้ของกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์และกลุ่ม

ออมทรัพย์ต่าง ๆ ในพื้นที่ซึ่งเป็นการดำเนินการที่นอกเหนือไปจากบทบาทและหน้าที่ในการจ่ายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุทุกเดือน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะทำหน้าที่ในการประสานงานกับโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลในการเข้ามาตรวจสุขภาพผู้สูงอายุในวันที่มีการกำหนดจ่ายเบี้ยยังชีพแต่ละเดือน ผู้สูงอายุที่เดินทางไปรับเบี้ยยังชีพจะสามารถตรวจร่างกายได้ในวันเดียวกันเลย โดยไม่ต้องเดินทางไปโรงพยาบาล แต่กิจกรรมบางลักษณะที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการอาจจะไม่มีหรือขัดกับระเบียบการใช้จ่ายงบประมาณ นอกจากนี้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุหรือศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เพื่อให้ผู้สูงอายุในพื้นที่ใช้เป็นที่พักประพรวมตัวกัน หรือสถานที่ ๆ ผู้สูงอายุสามารถมารวมกลุ่มกันเพื่อทำกิจกรรม ไม่ว่าจะเป็นการพักผ่อนหย่อนใจ หรือการออกกำลังกายซึ่งจะต้องมีอุปกรณ์การออกกำลังกายที่เหมาะสมกับวัยผู้สูงอายุด้วย นอกจากนี้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องเป็นผู้อำนวยความสะดวกและช่วยเหลือแรงงานนอกระบบผู้สูงอายุในการเข้าถึงสวัสดิการสังคมของรัฐบาล เพราะกลุ่มผู้สูงอายุเองมีข้อจำกัดในการเข้าถึงสวัสดิการสังคมอยู่หลายประการ อาทิ การเขียนโครงการเพื่อขอเงินจากกองทุนผู้สูงอายุ การอธิบายกฎหมายและระเบียบต่าง ๆ ให้ผู้สูงอายุเข้าใจ การรวมกลุ่มกันของผู้สูงอายุ เป็นต้น ซึ่งลำพังผู้สูงอายุเองไม่สามารถดำเนินการเองได้ถ้าไม่มีผู้นำที่มีความสามารถพอ ดังนั้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำเป็นต้องเป็นกลไกหนึ่งที่จะก่อให้เกิดความสะดวกในการเข้าถึงสวัสดิการสังคมของรัฐบาล รวมถึงการนำข่าวสารและนโยบายสวัสดิการสังคมจากส่วนกลางมาประชาสัมพันธ์ให้กลุ่มผู้สูงอายุทราบด้วย นอกจากนี้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำเป็นต้องมีการสำรวจผู้ที่ได้รับผลกระทบจากนโยบายเขตเศรษฐกิจพิเศษและจัดทำแผนการแก้ปัญหาผลกระทบดังกล่าวในลักษณะของการบูรณาการกับหน่วยงานระดับจังหวัดและระดับกระทรวงที่เกี่ยวข้องกับปัญหาผลกระทบต่าง ๆ ซึ่งมีอยู่อย่างหลากหลาย เพื่อให้การแก้ไขปัญหาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ แผนการแก้ไขปัญหาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องไม่ใช่เพียงการส่งเรื่องต่อเท่านั้น แต่หน่วยงานทุกระดับชั้นที่เกี่ยวข้องต้องลงพื้นที่มาตรวจสอบปัญหาและแก้ไขปัญหา ร่วมกันจึงจะเกิดประสิทธิภาพ

3) D: Doctors and Public Health Care System การเข้าถึงบริการทางการแพทย์และระบบการดูแลสุขภาพได้ อย่างสะดวกทั่วถึงและรวดเร็ว

ปัญหาด้านสุขภาพเป็นปัญหาสำคัญสำหรับวัยผู้สูงอายุ แม้จะมีนโยบายหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าที่เป็นเสมือนตาข่ายนิรภัยทางสังคม (Social Safety Net) แล้ว แต่บ่อยครั้งที่กลุ่มผู้สูงอายุก็ไม่สามารถเข้าถึง

บริการด้านสุขภาพได้ โดยเฉพาะปัญหาการเดินทางไปรับบริการ นอกจากนี้ ปัญหาด้านสุขภาพของกลุ่มแรงงานนอกระบบผู้สูงอายุที่อยู่ในภาคการเกษตรหรืออาชีพอื่น ๆ ที่ทำงานและพักนอนอยู่กับบ้านก็จะได้รับผลกระทบจากการรูดคืบของระบบอุตสาหกรรมในพื้นที่ที่เกิดจากมลภาวะต่าง ๆ ทั้งน้ำ เสียง และอากาศ ดังนั้น การลดความเหลื่อมล้ำด้านสุขภาพ จากการศึกษา พบกลไกสำคัญ ๆ สามส่วน ได้แก่ (1) กลไกที่เป็นหน่วยงานหลักของรัฐด้านระบบสุขภาพ ไม่ว่าจะเป็นโรงพยาบาลระดับอำเภอ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล สาธารณสุขจังหวัด สาธารณสุขอำเภอ (2) กลไกที่เป็นหน่วยงานสนับสนุนให้กลุ่มแรงงานนอกระบบผู้สูงอายุสามารถเข้าถึงการบริการทางการแพทย์และการสาธารณสุขได้มากขึ้น คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และ (3) กลไกระบบประกันสังคม

(1) กลไกสาธารณสุขอำเภอและจังหวัดที่จะสนับสนุนการทำงานของหน่วยงานระดับพื้นที่ในการดูแลผู้สูงอายุ โดยสาธารณสุขจังหวัดเป็นกลไกสำคัญในการผลิตผู้ดูแลสุขภาพ (Care Giver) ที่เป็นผู้สูงอายุที่มีสุขภาพแข็งแรงในการลงไปปฏิบัติงานช่วยเหลือดูแลผู้สูงอายุในพื้นที่ร่วมกับหน่วยงานในท้องถิ่นต่าง ๆ นอกจากนี้ ทีมแพทย์ครอบครัวและทีมสหวิชาชีพตามนโยบายกระทรวงสาธารณสุขเป็นอีกกลไกหนึ่งที่จะทำให้ผู้สูงอายุสามารถเข้าถึงการบริการด้านสุขภาพจากระบบสุขภาพของรัฐได้อีกทางหนึ่ง ซึ่งทีมแพทย์ครอบครัวจะร่วมมือกับโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล และ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการทำงานด้านการบริการสาธารณสุขในพื้นที่ เพื่อตรวจเยี่ยมกลุ่มผู้สูงอายุและผู้ป่วยอื่น ๆ ตามแผนงานการตรวจเยี่ยมพื้นที่ที่ครอบคลุมทั้งหมด จะช่วยทำให้เกิดการเอื้อให้กับกลุ่มผู้สูงอายุในการเข้าถึงระบบบริการสุขภาพได้มากขึ้น แต่อาจจะมีข้อจำกัดของการปฏิบัติงานกับจำนวนอัตรากำลังของผู้ปฏิบัติงานที่ต้องปฏิบัติตามตารางการกำหนดเยี่ยมพื้นที่ตามแผนงาน ซึ่งจะทำให้ต้องใช้เวลา และไม่สอดคล้องกับลักษณะและความต้องการในการดูแลผู้สูงอายุที่ต้องมีความถี่ของการให้บริการสุขภาพที่มีมากกว่าความสามารถในการให้บริการ สำหรับกลไกโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลในการให้บริการด้านสุขภาพทั้งเชิงรุกและเชิงรับ อาทิ การตรวจสุขภาพประจำเดือน และประจำปี การเยี่ยมบ้านในกลุ่มผู้สูงอายุที่ติดบ้านติดเตียง การให้ความรู้ในการปฏิบัติตนและการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ รวมถึงการจัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพและนันทนาการให้แก่ผู้สูงอายุในพื้นที่ด้วย สอดคล้องกับ พรมิตร กุลกาลยีนยง (2560) ในประเด็นของการขาดแคลนแพทย์ในสังคมผู้สูงอายุและการเข้ามาใช้บริการของชาวต่างชาติทำให้การเข้าถึงบริการทางการแพทย์เป็นไปไม่ทั่วถึงจำเป็นต้องมีการผลิตบุคลากรทางการแพทย์เพิ่มมากขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว

(2) กลไกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการบริการรับส่งผู้สูงอายุจากพื้นที่ไปโรงพยาบาล โดยอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้สูงอายุเวลาเดินทางในการไปโรงพยาบาล เพราะค่อนข้างลำบากถ้าผู้สูงอายุไม่มีลูกหลานหรือลูกหลานไม่ได้อาศัยอยู่ด้วย ประกอบกับค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปโรงพยาบาลค่อนข้างสูงทำให้ผู้สูงอายุที่ไม่มีเงินค่าเดินทางเลือกที่จะไม่เดินทางไปรับการรักษาพยาบาลแม้จะมีสิทธิการรักษาตามโครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าก็ตาม รัฐบาลมีการจัดสรรงบประมาณจากโครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า (สปสช.) ลงมายังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการดูแลผู้สูงอายุเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุที่ติดบ้านติดเตียงในแต่ละพื้นที่อยู่แล้ว เพียงแต่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำเป็นต้องเอื้อให้เกิดโอกาสการเข้าถึงระบบสุขภาพที่ง่ายขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเดินทางไปรับบริการจากระบบสุขภาพที่มีอยู่

(3) กลไกกองทุนระบบประกันสังคม หน่วยงานรัฐบาลต้องจัดทำฐานข้อมูลแรงงานนอกระบบ และขยายความคุ้มครองระบบประกันสังคม มาตรา 40 สำหรับกลุ่มแรงงานนอกระบบ ทั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางการดำเนินการคุ้มครองแรงงานนอกระบบ ให้สอดคล้องตามแผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการแรงงานนอกระบบ พ.ศ. 2560 - 2564 ที่มุ่งเน้นสร้างหลักประกันทางสังคมและขยายความคุ้มครองให้ทั่วถึง เสริมสร้างองค์ความรู้และพัฒนาสมรรถนะเพื่อการมีงานทำ และเพิ่มสมรรถนะการบริหารจัดการแรงงานนอกระบบในระยะ 5 ปี ต่อไป แต่สิ่งที่ต้องตระหนักคือความสามารถในการจ่ายเงินสมทบเข้ากองทุนประกันสังคมของกลุ่มแรงงานนอกระบบที่เป็นผู้สูงอายุที่อาจจะต้องพิจารณาในอัตราที่ต่ำกว่าแรงงานนอกระบบในวัยแรงงาน เพราะแรงงานนอกระบบที่เป็นกลุ่มผู้สูงอายุมีศักยภาพในการหารายได้น้อยกว่าด้วยสภาพความเข้มแข็งทางร่างกายที่อ่อนแอกว่าวัยแรงงานมาก

4) E: Enterprise and Investors Responsibility ผู้ประกอบการหรือนักลงทุนในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษต้องเขามาร่วมรับผิดชอบต่อการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับแรงงานนอกระบบผู้สูงอายุ

ผู้ประกอบการและนักลงทุนในพื้นที่ต้องเขามาร่วมรับผิดชอบต่อการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับแรงงานผู้สูงอายุนอกระบบรวมถึงปัญหาด้านมลภาวะและสิ่งแวดล้อมจากการประกอบการ และรัฐต้องมีมาตรการที่ชัดเจนในการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษ ดังนั้น กลไกของผู้ประกอบการและนักลงทุนการที่เขามาประกอบการในเขตเศรษฐกิจพิเศษต้องมีส่วนร่วมในการดูแลคุณภาพชีวิตของคนในพื้นที่ที่เป็นที่ตั้งของสถานประกอบการของตนด้วย เพราะการเข้ามาของผู้ประกอบการในพื้นที่เป็นการเข้ามาใช้ทรัพยากรต่างๆ ของคนในพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรน้ำ ถนน

หนทาง อีกทั้งปฏิเสธไม่ได้กับการสร้างมลภาวะทั้งทางน้ำ ทางอากาศและทางเสียงให้เกิดขึ้นแก่พื้นที่ด้วย ดังนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่นายจ้างหรือผู้ประกอบการจะต้องแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมและความห่วงใยคนในพื้นที่ แนวทางที่นายจ้างหรือผู้ประกอบการสามารถดำเนินการให้เห็นเป็นรูปธรรมได้ ได้แก่

(1) การจ้างงานต้องให้สิทธิพิเศษกับแรงงานในพื้นที่ที่เป็นลำดับแรกก่อนด้วย เพราะเป็นการส่งเสริมให้เกิดการจ้างงานคนในท้องถิ่น และส่งเสริมความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัว ที่ให้ลูกหลานได้อยู่ดูแลผู้สูงอายุในครอบครัวของตนเองด้วย

(2) ผู้ประกอบการต้องจัดตั้งกองทุนเพื่อช่วยเหลือและเยียวยาชุมชนในกรณีที่เกิดผลกระทบจากการประกอบการของตนเอง เพราะถือเป็นความรับผิดชอบต่อสังคม (Corporate Social Responsibility) ด้วย

(3) การอุดหนุนสินค้าและทรัพยากรที่ใช้ในสถานประกอบการจากผู้ประกอบการในท้องถิ่น โดยเฉพาะผลผลิตจากกลุ่มแรงงานผู้สูงอายุในพื้นที่ อาทิ ผลิตภัณฑ์ไม้กวาดของกลุ่มผู้สูงอายุ ชาวสวนหรือผลผลิตทางการเกษตรอื่น ๆ จากกลุ่มเกษตรกรผู้สูงอายุ

(4) การสนับสนุนการศึกษาของลูกหลานของกลุ่มแรงงานนอกระบบผู้สูงอายุในพื้นที่เพื่อให้ได้มีโอกาสทางการศึกษาในระดับที่สูงขึ้นไป และรับกลับมาทำงานในสถานประกอบการนั้น ๆ อาจดำเนินการเป็นการจัดตั้งสถานศึกษาร่วมกันของผู้ประกอบการที่จะผลิตผู้ที่จะจบการศึกษาให้มีความรู้ความสามารถที่ตรงกับความต้องการของสถานประกอบการโดยตรง และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนในพื้นที่ได้สิทธิในการเข้าเรียนก่อน ลูกหลานของผู้สูงอายุจะได้อยู่ในพื้นที่และสามารถดูแลผู้สูงอายุได้พร้อมกันด้วย ถือเป็นโอกาสให้สวัสดิการทางอ้อมแก่กลุ่มแรงงานนอกระบบผู้สูงอายุ

(5) สถานประกอบการที่มีการตั้งสถานบริการสุขภาพให้แก่บุคลากรในสถานประกอบการอาจเปิดให้บริการให้กับกลุ่มประชาชนในพื้นที่ได้เข้ามารับบริการ ในอัตราค่าบริการต่ำ จะช่วยส่งเสริมให้กลุ่มแรงงานนอกระบบผู้สูงอายุสามารถเข้าถึงระบบบริการสุขภาพได้สะดวกขึ้น

(6) การจัดตั้งกองทุนสวัสดิการของกลุ่มผู้ประกอบการ เพื่อให้การช่วยเหลือและชดเชยผลกระทบที่อันอาจจะเกิดขึ้นจากการประกอบการของนักลงทุน อีกทั้งยังเป็นการสร้างจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อสังคม (Corporate Social Responsibility) ให้เกิดขึ้นกับผู้ประกอบการด้วย เพราะทุกวันนี้ ผู้ประกอบการมักจะไม่ให้ความสำคัญกับเรื่องเหล่านี้ มุ่งแต่แสวงหากำไรและผลประโยชน์จากการประกอบการเพียงอย่างเดียว ถ้าการเป็นผู้ประกอบการในเขตเศรษฐกิจพิเศษจะเป็นผู้ประกอบการแนวใหม่ที่ใส่ใจเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคมจะเป็นการประกอบการที่ดีมาก นอกจากนี้ การ

ใช้กลไก “ประชารัฐ” ในการผนึกความร่วมมือของภาคส่วนสำคัญ ได้แก่ (1) ภาครัฐ ภาคเอกชนผู้ประกอบการ และภาคประชาสังคม ในการดูแลปัญหาทลภาวะและสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการประกอบการในเขตเศรษฐกิจพิเศษ โดยรัฐต้องกำหนดมาตรการและกฎหมายที่เข้มงวดต่อการบริหารจัดการของเสียและมลภาวะที่เกิดขึ้นของการประกอบการ อาจใช้กลไกการกระจายอำนาจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในมิติทางด้านการคลัง ท้องถิ่นในการจัดเก็บภาษี สิ่งแวดล้อมกับผู้ประกอบการที่ก่อให้เกิดปัญหามลภาวะและสิ่งแวดล้อม (2) ภาคเอกชนควรใช้ความระมัดระวังและตระหนักอย่างมากในการประกอบการและก่อให้เกิดมลภาวะในพื้นที่ ซึ่งจะเกิดผลกระทบต่อประชาชน และ (3) ภาคประชาสังคม ต้องทำหน้าที่เป็นเครือข่ายเฝ้าระวังปัญหาต่าง ๆ และดำเนินการสื่อสารกับหน่วยงานของรัฐให้ทราบและดำเนินการต่อไป

5) R: Rights of Community สิทธิชุมชน เพื่อการมีสิทธิในการครอบครองที่ดินทำการเกษตรและอยู่อาศัย

กลไกการแก้ไขปัญหาที่ดิน ศูนย์ดำรงธรรม กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ซึ่งรัฐบาลมีที่ดินที่เป็นป่าเสื่อมโทรมที่สามารถนำมาจัดสรรให้กับประชาชนที่ไม่มีที่ดินทำกินอยู่แต่ต้องแสดงความจำนงกับศูนย์ดำรงธรรมเพื่อดำเนินการพิจารณาความจำเป็นในการร้องขอรับการจัดสรรที่ดิน และกลไกมาตรา 44 ของรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ยกเลิกพื้นที่ป่าสงวนเฉพาะพื้นที่ ๆ ถูกกำหนดเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษ และการให้สิทธิกับประชาชนที่อาศัยและทำการเกษตรในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษที่ประสบปัญหาด้านสิทธิที่ดินทำกินและทำการเกษตร โดยการสืบค้นและพิสูจน์สิทธิการเข้ามาอยู่อาศัยในพื้นที่ก่อนการประกาศเป็นพื้นที่เขตป่าสงวน ซึ่งดำเนินการประกาศเป็นพื้นที่พิเศษเช่นเดียวกับเขตเศรษฐกิจพิเศษที่นักลงทุนได้เข้ามาประกอบการในพื้นที่ที่เป็นเขตป่าสงวนเหมือนกัน กลไกกองทุนที่ดินที่เชื่อมกับกองทุนฌาปนกิจสงเคราะห์และกองทุนหมู่บ้าน การรวมกลุ่มกันของชาวบ้านในการจัดตั้งกองทุนที่ดินเพื่อการแก้ไขปัญหาการไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง (ตัวอย่างของกองทุนที่ดินคลองหินปูน วังน้ำเย็น) โดยพัฒนามาจากกองทุนสามขาหรือกองทุนออมทรัพย์ แล้วนำเงินออมทรัพย์ของกองทุนไปซื้อหาที่ดินแล้วนำมาจัดสรรโดยให้ประชาชนที่ยังไม่มีที่ดินทำกินได้สิทธิในการจัดสรรแล้วผ่อนคืนกองทุนออกทรัพย์ในอัตราดอกเบี้ยต่ำ ก็จะทำให้ประชาชนได้มีที่ดินเป็นกรรมสิทธิ์ของตนเอง โดยไม่ต้องรอความช่วยเหลือจากรัฐบาล ในการหาที่ดินที่เป็นป่าเสื่อมโทรมหรือที่ดินที่ห่างไกลความเจริญ ทูรกันดาร ไม่สามารถทำการเกษตรได้ แม้จะจัดสรรให้เปล่าก็ไม่ประชาชนรายได้อยากได้กองทุนที่ดินจะต้องมีการแต่งตั้งคณะกรรมการในการ

คัดเลือกผู้ที่จะมาขอใช้สิทธิการจัดสรรที่ดิน โดยกำหนดเกณฑ์ในการจัดสรรให้แก่ ผู้ที่มีความขยันทำมาหากิน ที่ดินต้องไม่ถูกนำไปขายต่อ เป็นต้น อาจประยุกต์แนวทางชุมชนจัดการตนเองในการแก้ไขปัญหาด้านด้านสิทธิที่ดินทำกินด้วยชุมชนเองได้ โดยไม่ต้องรอความช่วยเหลือจากรัฐบาลเพราะปัญหาที่ดินเป็นปัญหาใหญ่ที่มีความสลบซับซ้อน เป็นปัญหาในเชิงโครงสร้างและไม่สามารถแก้ไขได้ในระยะเวลานั้น ถ้าไม่ออกเป็นกฎหมายภาษีที่ดินที่ผู้มีที่ดินจำนวนมากต้องจ่ายภาษีมาก กลไกภาษีจะถูกนำมาเป็นเครื่องมือในการปรับลดความเหลื่อมล้ำให้เกิดการกระจายที่ดินที่ถือครองและต้องชำระภาษีจำนวนมากจากคนรวยให้ไปสู่คนที่ยังไม่มีที่ดินถือครอง ความเหลื่อมล้ำทางสังคมก็จะลดลงตามไปด้วย นอกจากนี้ กลไกการบริหารจัดการรัฐร่วมราษฎร์ตามแนวทางประชารัฐ ซึ่งในนโยบายใด ๆ ก็ตามที่จะถูกขับเคลื่อนลงมาในพื้นที่จะต้องเกิดจากการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนด้วย การจัดการร่วมระหว่างรัฐบาล รัฐบาลท้องถิ่น ผู้ประกอบการ และชุมชน (รวมถึงกลุ่มแรงงานนอกระบบผู้สูงอายุ) ในการบริหารจัดการพื้นที่ดิน

6) F: Family Link ระบบสวัสดิการต้องเชื่อมโยงกับครอบครัวและญาติพี่น้องของผู้สูงอายุ

การเชื่อมโยงระบบสวัสดิการสังคมเข้ากับครอบครัวเป็นเรื่องที่จำเป็นอย่างยิ่ง เพราะสถาบันครอบครัวเป็นสถาบันที่สำคัญสถาบันหนึ่งที่จัดสวัสดิการสังคมกับกลุ่มแรงงานนอกระบบผู้สูงอายุที่สำคัญที่สามารถทดแทนสวัสดิการสังคมที่จัดให้โดยรัฐได้ ครอบครัวของผู้สูงอายุควรมีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับกลุ่มแรงงานนอกระบบผู้สูงอายุ โดยเฉพาะอย่างยิ่งแรงงานนอกระบบผู้สูงอายุที่เป็นเกษตรกรสวนใหญ่ที่เป็นเจ้าของที่ดินหรือมีอาชีพทำการเกษตรจะยกที่ดินดังกล่าวให้กับลูกหลาน ซึ่งจากเดิมที่เคยเป็นผู้นำครอบครัวต้องการจะปรับเปลี่ยนบทบาทตนเองเป็นผู้ตามในครอบครัวและให้ลูกหลานขึ้นมาเป็นผู้นำในการประกอบอาชีพทำการเกษตรแทน แต่ตนเองก็พร้อมจะทำงานเบา ๆ สนับสนุนครอบครัวอยู่ตามกำลังและความสามารถที่ตนเองสามารถทำได้ แต่ทั้งนี้จำเป็นจะต้องหามาตรการรองรับให้กลับกลุ่มผู้สูงอายุที่ไม่มีครอบครัว ซึ่งอาจจะต้องใช้กลไกชุมชนเขาหนุนเสริมและทดแทนส่วนที่ขาดหายไปได้ ในสังคมการเกษตรที่มีความเป็นชนบทยังสามารถใช้กลไกนี้ได้อยู่ กลไกรัฐบาลที่ต้องสร้างงานในท้องถิ่นให้วัยแรงงานกลับไปทำงานในพื้นที่ ไม่ต้องเดินทางไปทำงานต่างพื้นที่ จะสามารถส่งเสริมให้เกิดความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัวได้ และกลุ่มแรงงานผู้สูงอายุที่ประกอบอาชีพอยู่กับบ้านจะได้มีลูกหลานดูแลด้วย โดยเฉพาะในเขตเศรษฐกิจพิเศษ รัฐบาลต้องกำหนดเป็นนโยบายของการเข้ามาประกอบการของผู้ประกอบการที่ได้รับสิทธิพิเศษแล้ว

จะต้องคืนกลับสิทธิพิเศษให้แก่แรงงานในพื้นที่ด้วย ซึ่งในนโยบายเขตเศรษฐกิจพิเศษยังขาดการกำหนดเงื่อนไขเหล่านี้

7) A: Agricultural Contribution ระบบสวัสดิการต้องเอื้อต่ออาชีพการทำการเกษตรของผู้สูงอายุที่เป็นแรงงานนอกระบบ และเป็นอาชีพที่พบบมากที่สุดของกลุ่มแรงงานนอกระบบในพื้นที่

จังหวัดสระแก้วมีแหล่งน้ำ แต่ขาดการบริหารจัดการที่จะกักเก็บน้ำไว้ใช้ในการทำการเกษตรให้เพียงพอ แหล่งน้ำที่มีในจังหวัดไหลลงไปในฝั่งกัมพูชา การจัดหาพื้นที่ ๆ จะทำเป็นแก้มลิงในการกักเก็บน้ำไว้ใช้ในการอุปโภคและบริโภค รวมถึงทำการเกษตร ที่เป็นพื้นที่ลุ่มต่ำในเขตเศรษฐกิจพิเศษ ได้แก่ พื้นที่ของอำเภออรัญประเทศ ซึ่งมีระดับต่ำกว่าพื้นที่อื่น ๆ ในการกักเก็บน้ำไว้ในช่วงฤดูฝนและสามารถนำมาใช้ในช่วงฤดูอื่น ๆ ก็จะสามารถทำการเกษตรได้ปีละมากกว่า 1 ครั้งที่เป็นการทำตามฤดูกาลเท่านั้น กลไกสำคัญในการดำเนินการ ได้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ กลไกการรวมกลุ่มของแรงงานนอกระบบที่เป็นกลุ่มเกษตรกรจะทำให้สามารถช่วยเหลือเกื้อกูลกันได้ ไม่ว่าจะเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันในการทำการเกษตร การช่วยเหลือกันในการทำการเกษตร รัฐต้องกำหนดเป็นนโยบายด้านที่ดินสำหรับการทำการเกษตรโดยเฉพาะ พื้นที่ที่รัฐกำหนดขึ้นจะต้องไม่สามารถนำไปใช้ในการประกอบการอุตสาหกรรม หรือกิจการประเภทอื่น ๆ ได้ นโยบายนี้จะเป็นการช่วยให้การประกอบอาชีพของเกษตรกรมีความยั่งยืนและไม่ถูกเบียดขับจากการรุกคืบของระบบทุนนิยมที่จะครอบงำและได้ประโยชน์จากการประกอบการของกลุ่มบุคคลเพียงไม่กี่กลุ่มเท่านั้น หากแต่อาชีพการเกษตรมีเกษตรกรเป็นจำนวนมากจะได้รับการปกป้องอาชีพที่เป็นพื้นฐานและรากเหง้าของประเทศไว้ด้วย ในขณะที่นโยบายรัฐกำหนดให้มีการเพิกถอนพื้นที่ เขตป่าสงวนและพัฒนาเป็นเขตนิคมอุตสาหกรรมได้ ในทิศทางเดียวกันก็น่าจะมีการจัดสรรเป็นพื้นที่ทำการเกษตรได้ด้วยเช่นเดียวกัน โดยอาจจะใช้กลไกในเรื่องของ "สิทธิการเช่า" คล้ายกับการเช่าพื้นที่ทำนิคมอุตสาหกรรมเป็นพื้นที่สำหรับการทำเกษตรกรรมในราคาถูกแทน แต่ต้องกำหนดให้สิทธิเฉพาะเกษตรกรที่อยู่อาศัยมาแต่เดิมในพื้นที่เท่านั้น

8) R: Rural Community Exploitation ระบบสวัสดิการสังคมต้องธำรงรักษาความเป็นชุมชนชนบท ที่มีทุนทางสังคมและวัฒนธรรมชุมชนเป็นพื้นฐานอยู่มาก และเป็นรากฐานและรากเหง้าของสังคมไทย

กลไกกองทุนฌาปนกิจสงเคราะห์เป็นอีกหนึ่งกลไกที่กลุ่มผู้สูงอายุรวมถึงแรงงานนอกระบบผู้สูงอายุได้รวมตัวกันจัดตั้งเป็นกองทุน เพื่อให้ความช่วยเหลือ

สมาชิกกลุ่มที่เสียชีวิต โดยสมาชิกจะต้องสมทบเงินค่าฌาปนกิจเดือนละ 50 บาท ให้กับครอบครัวของสมาชิกที่เสียชีวิตเพื่อนำไปใช้จ่าย ซึ่งกลไกลักษณะนี้ต้องอาศัยพื้นฐานทุนทางสังคมที่มีอยู่ คือ ความเอื้ออาทร และความรักของคนในสังคม และในพื้นที่มีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เป็นกลไกเสริมในการอำนวยความสะดวกในการจัดเก็บเงินฌาปนกิจสงเคราะห์ให้ โดยหักจากเงินเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุในแต่ละเดือน นอกจากนี้ การใช้ประโยชน์และคุณค่าจากทุนทางสังคม (Social Capital) และวัฒนธรรมชุมชน (Community Culture) ที่มีอยู่ในพื้นที่และวิถีความเป็นชนบท การช่วยเหลือเกื้อกูลกันของคนในพื้นที่ที่อยู่ร่วมกันแบบญาติพี่น้อง จะแสดงให้เห็นผ่านการช่วยเหลือกันทำการเกษตร แต่สิ่งที่เป็นพื้นฐานทางสังคมที่มักจะพบเห็นอยู่มากในสังคมชนบทจะค่อย ๆ ถูกกลืนหายไปพร้อม ๆ กับการรุกคืบเข้ามาของความเป็นสังคมเมืองและสังคมอุตสาหกรรม ดังนั้นจะทําอย่างไรให้ทุนทางสังคมและวัฒนธรรมชุมชนในสังคมชนบทและเป็นรากเหง้าทางวัฒนธรรมที่สำคัญสามารถดำรงอยู่ได้อย่างกลมกลืนกับการเปลี่ยนแปลงที่กำลังเกิดขึ้นในพื้นที่

9) E: Economic Concerned ระบบสวัสดิการสังคมต้องสร้างความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจให้แก่ แรงงานผู้สูงอายุนอกระบบ ทั้งการสร้างอาชีพและการออมที่เหมาะสม

กลไกชมรมผู้สูงอายุเป็นอีกช่องทางหนึ่งในการสร้างรายได้ให้แก่กลุ่มผู้สูงอายุ ซึ่งในพื้นที่ของเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดสระแก้ว พบการรวมกลุ่มกันของผู้สูงอายุในการประกอบอาชีพ รัฐบาลควรกำหนดนโยบายส่งเสริมให้กลุ่มผู้สูงอายุที่ยังมีสุขภาพแข็งแรงรวมตัวกันเพื่อประกอบอาชีพเสริม เพื่อให้ผู้สูงอายุมีรายได้เพิ่มขึ้น และไม่ขึ้นกับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุอย่างเดียว โดยต้องทำการวิเคราะห์ว่าจะประกอบอาชีพเสริมอะไร และมีทุนอะไรเป็นพื้นฐานบ้าง ทั้งทุนทรัพย์ และทุนภูมิปัญญา อาจเชื่อมโยงกลุ่มผู้สูงอายุกับกลุ่มวัยแรงงานด้วยก็ได้ ซึ่งกลไกสำคัญในระดับพื้นที่ คือ สำนักงานพัฒนาสังคมจังหวัด ที่ต้องขับเคลื่อนนโยบายกองทุนเงินกู้ยืมเพื่อการประกอบอาชีพปลอดดอกเบี้ยแก่กลุ่มแรงงานนอกระบบผู้สูงอายุให้เกิดการรับทราบและเข้าใจ รวมถึงสามารถเข้าถึงกองทุนเงินกู้ยืมเพื่อการประกอบอาชีพดังกล่าวด้วย ซึ่งอาจจะเป็นการประกอบอาชีพเดิมหรืออาชีพใหม่ที่ผู้สูงอายุต้องการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพการเปลี่ยนแปลงทางด้านสุขภาพและร่างกายก็สามารถขอกู้เงินเพื่อการประกอบอาชีพได้ กลไกนี้เป็นกลไกสำคัญในการจัดสวัสดิการสังคมให้กับกลุ่มแรงงานนอกระบบผู้สูงอายุ เพราะจำเป็นจะต้องมีเงินทุนสำหรับการประกอบการ แรงงานผู้สูงอายุในภาคการเกษตรที่ร่างกายไม่เอื้ออำนวยให้ทำงานหนักต่อไปก็สามารถเปลี่ยนเป็นการค้าขายของชำแทนได้ เป็นต้น

เงินกู้ดังกล่าวเป็นเงินกู้ที่ปลอดดอกเบี้ยและผ่อนชำระคืนในอัตราที่ต่ำและวงเงินไม่สูงมาก เพราะต้องคำนึงถึงความสามารถของการชำระคืนแก่กองทุนเงินกู้ยืมเพื่อการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุด้วย นอกจากนี้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการดูแลผู้สูงอายุ ไม่ว่าจะเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือสำนักงานพัฒนาสังคมจังหวัดควรต้องให้ความรู้และอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้สูงอายุในการเขียนโครงการเพื่อเข้าถึงกองทุนผู้สูงอายุได้สะดวกมากขึ้น นอกจากนี้ กลไกศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุของสำนักพัฒนาสังคมจังหวัด ที่เริ่มดำเนินการในปี พ.ศ. 2557 มีการสำรวจและพบว่ามีความพร้อมในการตั้งศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพในระยะแรกเพียง 7 แห่ง ทั้งจังหวัดจึงทำให้ไม่ครอบคลุมการให้บริการสำหรับผู้สูงอายุได้อย่างทั่วถึง ถ้ามีการผลักดันต่อไปในอนาคตจะเป็นกลไกสำคัญอีกประการหนึ่งในการดูแลกลุ่มผู้สูงอายุได้ รวมถึงกลไกกองทุนผู้สูงอายุที่เปิดโอกาสให้กลุ่มหรือชมรม

ผู้สูงอายุ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถเขียนโครงการและกิจกรรมขอรับการสนับสนุนงบประมาณในการฝึกอาชีพและการประกอบอาชีพได้ การให้ความสำคัญคุ้มครองปัจจัยพื้นฐานที่เป็นที่ดินทำการเกษตร เป็นสิ่งสำคัญสำหรับกลุ่มแรงงานนอกระบบที่เป็นผู้สูงอายุ การสร้างกลไกเครือข่ายแรงงานนอกระบบที่เป็นกลุ่มเฉพาะอาชีพอย่างกลุ่มเกษตรกรที่มีจำนวนแรงงานมากที่สุดในบรรดาแรงงานนอกระบบอาชีพอื่น ๆ และขยายไปสู่เครือข่ายแรงงานนอกระบบอาชีพอื่น ๆ เพิ่มเติม เพื่อสร้างความเข้มแข็งและช่วยเหลือเกื้อกูลกัน นอกจากนี้ กลไกสำนักงานพัฒนาสังคมจังหวัดในการให้บริการซ่อมแซมบ้านให้กับผู้สูงอายุที่ยากจน ซึ่งหน่วยงานสำนักงานพัฒนาสังคมจังหวัดได้มีการออกหนังสือถึงองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อสำรวจว่ามีผู้สูงอายุที่ยากจนกี่ราย รายใดบ้างที่ประสงค์จะให้ภาครัฐเข้าให้การช่วยเหลือดังกล่าว

ตารางที่ 1 สรุปตัวแบบ/แบบจำลอง รูปแบบและกลไกระบบสวัสดิการสังคมสำหรับกลุ่มแรงงานนอกระบบผู้สูงอายุ

ตัวแบบ	รายละเอียดของระบบสวัสดิการสังคม	กลไกของระบบสวัสดิการสังคม
E: Elderly Centered ผู้สูงอายุเป็นศูนย์กลางของระบบสวัสดิการสังคม	<ul style="list-style-type: none"> - สำรวจและจัดทำฐานข้อมูลปัญหาและความเดือดร้อนของกลุ่มแรงงานนอกระบบผู้สูงอายุเพื่อการจัดสวัสดิการที่ตรงจุด - รวมกลุ่มกันของผู้สูงอายุเพื่อทำกิจกรรมผ่านชมรม กลุ่มต่าง ๆ อาทิ กลุ่มอาชีพ กลุ่มกองทุนฌาปนกิจสงเคราะห์ กลุ่มออมทรัพย์ เป็นต้น 	<ul style="list-style-type: none"> - เครือข่ายแรงงานนอกระบบผู้สูงอายุ / ชมรมผู้สูงอายุ - พัฒนาสังคมจังหวัด
L: Local Government Organizations องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ประสานงานและอำนวยความสะดวกในการจัดระบบสวัสดิการสังคม	<ul style="list-style-type: none"> - เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ - ประสานงานและอำนวยความสะดวกให้เกิดการรวมกลุ่มของผู้สูงอายุ และเอื้อต่อการเข้าถึงสวัสดิการสังคมของหน่วยงานอื่น ๆ - จัดตั้งศูนย์หรือสถาบันการศึกษาสำหรับการทำกิจกรรมของผู้สูงอายุ - สนับสนุนให้ผู้สูงอายุเข้าถึงสวัสดิการสังคมของรัฐที่มีการกำหนดออกมาเป็นนโยบายสาธารณะ 	<ul style="list-style-type: none"> - องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่
D: Doctors and Public Health Care System การเข้าถึงการบริการทางการแพทย์และระบบการดูแลสุขภาพประชาชนได้อย่างสะดวกทั่วถึงและรวดเร็ว	<ul style="list-style-type: none"> - การให้บริการด้านระบบสุขภาพเชิงรุกในพื้นที่ของหน่วยงานสาธารณสุขระดับต่าง ๆ รวมถึงทีมแพทย์ครอบครัวและสหวิชาชีพ - เอื้อให้กลุ่มแรงงานนอกระบบผู้สูงอายุสามารถเข้าถึงบริการตามสิทธิหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าแห่งชาติ อาทิ การอำนวยความสะดวกในการเดินทาง 	<ul style="list-style-type: none"> - หน่วยงานด้านสาธารณสุขระดับจังหวัด และอำเภอ - โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล - องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น - กองทุนประกันสังคม

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ตัวแบบ	รายละเอียดของระบบสวัสดิการสังคม	กลไกของระบบสวัสดิการสังคม
	<ul style="list-style-type: none"> - เปิดโอกาสในการเข้าถึงระบบสุขภาพใหม่ ๆ สำหรับกลุ่มแรงงานนอกระบบผู้สูงอายุผ่านระบบการประกันสังคม 	
E: Enterprise and Investors Responsibility ผู้ประกอบการหรือนักลงทุนในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษ ต้องเข้ามาร่วมรับผิดชอบต่อการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับแรงงานนอกระบบผู้สูงอายุ	<ul style="list-style-type: none"> - การร่วมรับผิดชอบของผู้ประกอบการและนักลงทุนในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษ ซึ่งอาจจะเกิดหรือไม่เกิดจากผลกระทบของการประกอบการ ตามแนวคิดของความรับผิดชอบต่อสังคม (CSR: Corporate Social Responsibility) - เชื่อมโยงกิจกรรมของกลุ่มแรงงานนอกระบบผู้สูงอายุกับการประกอบการของนักลงทุน อาทิ การจ้างงานลูกหลาน การรับซื้อผลิตภัณฑ์จากกลุ่มอาชีพของผู้สูงอายุ การให้การศึกษาแก่ลูกหลานและรับกลับมาทำงาน การตั้งกองทุนสวัสดิการ เป็นต้น 	<ul style="list-style-type: none"> - ผู้ประกอบการและนักลงทุน - นโยบายภาครัฐ
R: Rights of Community สิทธิชุมชน เพื่อการมีสิทธิในการครอบครองที่ดินทำการเกษตรและอยู่อาศัย	<ul style="list-style-type: none"> - การพิสูจน์สิทธิที่แท้จริงของกลุ่มแรงงานนอกระบบผู้สูงอายุภาคการเกษตรและกลุ่มอื่น ๆ ในการเข้ามาจับจองพื้นที่ก่อนการประกาศเป็นเขตป่าสงวน - การเยียวยาจากผลกระทบเชิงนโยบาย - การรวมกลุ่มเป็นเครือข่ายกองทุนที่ดินหรือธนาคารที่ดิน ซึ่งอาจเชื่อมโยงกับกลุ่มสวัสดิการชุมชนอื่น ๆ - การบริหารจัดการร่วมระหว่างภาครัฐและประชาชน 	<ul style="list-style-type: none"> - มาตรา 44 - กองทุนที่ดินหรือธนาคารที่ดิน - นโยบายภาครัฐ
F: Family Link ระบบสวัสดิการต้องเชื่อมโยงกับครอบครัวและญาติพี่น้องของผู้สูงอายุ	<ul style="list-style-type: none"> - ทดแทนสวัสดิการสังคมโดยรัฐที่ขาดหายไป - รัฐต้องสร้างงานและใช้แรงงานคนในพื้นที่ผ่านผู้ประกอบการและนักลงทุนเพื่อให้ลูกหลานเข้ามาทำงานเพื่อคงความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัว 	<ul style="list-style-type: none"> - นโยบายรัฐบาล - ครอบครัว
A: Agricultural Contribution ระบบสวัสดิการต้องเอื้อต่ออาชีพการทำเกษตรของผู้สูงอายุที่เป็นแรงงานนอกระบบ และเป็นอาชีพที่พบมากที่สุดของกลุ่มแรงงานนอกระบบในพื้นที่	<ul style="list-style-type: none"> - การรวมกลุ่มของแรงงานนอกระบบผู้สูงอายุภาคการเกษตรเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน - การสงวนแหล่งน้ำเพื่อการทำการเกษตรที่แยกจากระบบอุตสาหกรรม - เพิกถอนพื้นที่เขตป่าสงวนและจัดโซนพื้นที่ (Zoning) พื้นที่ทำการเกษตรที่สามารถให้สิทธิการเช่า เช่นเดียวกับพื้นที่เขตนิคมอุตสาหกรรมและโลจิสติกส์ 	<ul style="list-style-type: none"> - กลุ่มเครือข่ายเกษตรกร - องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น - มาตรา 44
R: Rural Community Exploitation ระบบสวัสดิการสังคมต้องอํารงรักษาความเป็นชุมชนชนบทที่มีทุนทางสังคมและ	<ul style="list-style-type: none"> - ช่วยเหลือเกื้อกูลกันบทวิถีของความเป็นชนบท และสังคมการเกษตรเป็นสังคมที่มีพื้นฐานและรากเหง้าของทุนทางสังคมและวัฒนธรรมชุมชนอยู่แล้ว โดยเชื่อมโยงเข้ากับกลุ่มสวัสดิการชุมชนอื่น ๆ ได้ อาทิ 	<ul style="list-style-type: none"> - กลุ่มเกษตรกร - องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น - กลุ่มสวัสดิการชุมชน

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ตัวแบบ	รายละเอียดของระบบสวัสดิการสังคม	กลไกของระบบสวัสดิการสังคม
วัฒนธรรมชุมชนเป็นพื้นฐานอยู่มาก และเป็นรากฐานและรากเหง้าของสังคมไทย	กลุ่มอาชีพทำไม้กวาด กลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ เป็นต้น	
E: Economic Concerned ระบบสวัสดิการสังคมต้องสร้างความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจให้แก่ แรงงานผู้สูงอายุนอกระบบ ทั้งการสร้างอาชีพและการออมที่เหมาะสม	<ul style="list-style-type: none"> - รวมกลุ่มอาชีพเพื่อสร้างรายได้ ให้แก่กลุ่มผู้สูงอายุด้วยกันเอง - สนับสนุนเงินทุนเพื่อการประกอบอาชีพแก่กลุ่มผู้สูงอายุ ผ่านกองทุนผู้สูงอายุของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (แต่ขาดการประชาสัมพันธ์และผู้สูงอายุไม่ทราบ) - ส่งเสริมการฝึกอบรมอาชีพแก่กลุ่มผู้สูงอายุ 	<ul style="list-style-type: none"> - เครือข่ายแรงงานนอกระบบผู้สูงอายุ และกลุ่มอาชีพผู้สูงอายุ - พัฒนาสังคมจังหวัด - องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ที่มาตาราง : จากการสังเคราะห์ของคณะผู้วิจัย

อภิปรายและบทสรุป

หากพิจารณารูปแบบระบบสวัสดิการสังคมเพื่อลดความเหลื่อมล้ำสำหรับกลุ่มแรงงานนอกระบบผู้สูงอายุในเขตเศรษฐกิจพิเศษ พบว่า องค์ประกอบของระบบสวัสดิการสังคมดังกล่าวมีความสัมพันธ์กับเสาสวัสดิการสังคมทั้ง 4 เสา ได้แก่ (1) เสาบริการทางสังคม (2) เสาประกันสังคม (3) เสาการช่วยเหลือทางสังคม และ (4) เสาหุ้นส่วนทางสังคม โดยองค์ประกอบของรูปแบบระบบสวัสดิการสังคมสำหรับกลุ่มแรงงานนอกระบบผู้สูงอายุในเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดสระแก้ว ในแต่ละองค์ประกอบจะลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมใน 3 มิติ ได้แก่ (1) มิติด้านเศรษฐกิจ (2) มิติด้านสวัสดิการสังคม และ (3) มิติด้านศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ซึ่งองค์ประกอบของรูปแบบระบบสวัสดิการสังคมที่เรียกว่า "ELDERFARE" ทั้ง 9 องค์ประกอบ แสดงได้ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) E (Elderly Centered) ผู้สูงอายุเป็นศูนย์กลางของระบบสวัสดิการสังคม เป็นองค์ประกอบที่สัมพันธ์กับเสาสวัสดิการที่เป็นหุ้นส่วนทางสังคม ได้แก่ เครือข่าย/ชมรม/กลุ่มผู้สูงอายุที่รวมกลุ่มกันดำเนินกิจกรรมด้านการสร้างอาชีพ การจัดสวัสดิการร่วมกันผ่านกองทุนฌาปนกิจสงเคราะห์ และกลุ่มออมทรัพย์ ซึ่งถือว่าเป็นสวัสดิการด้านอาชีพและรายได้ในมิติของเศรษฐกิจ และการมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของกลุ่มผู้สูงอายุในขณะเดียวกัน

2) L (Local Government Organizations) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ประสานและอำนวยความสะดวกในการจัดระบบสวัสดิการสังคม เป็นองค์ประกอบที่สัมพันธ์กับเสาการช่วยเหลือทางสังคมในฐานะที่เป็นหน่วยงานด้านการปกครองที่ดูแลประชาชนอย่างใกล้ชิดและเป็นศูนย์กลางของการจ่ายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ ที่อยู่ในมิติด้านเศรษฐกิจ และให้ความช่วยเหลือด้านอื่นๆ ทั้งในด้านการประสานงานและอำนวยความสะดวกและเอื้อให้กลุ่มผู้สูงอายุสามารถเข้าถึงสวัสดิการอื่น ๆ ของหน่วยงานต่าง ๆ ได้ อาทิ การรับส่งผู้สูงอายุไปสถานพยาบาล การตรวจสุขภาพประจำปี การจัดกิจกรรมรดน้ำขอพรผู้สูงอายุ และกิจกรรมออกกำลังกายของกลุ่มผู้สูงอายุ รวมถึงเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือในการบริหารจัดการกลุ่มสวัสดิการต่างๆ ของกลุ่มผู้สูงอายุ ซึ่งถือเป็นการลดความเหลื่อมล้ำในมิติของสวัสดิการสังคมด้วยเช่นกัน

3) D (Doctors and Public Health Care System) การเข้าถึงบริการทางการแพทย์และระบบการดูแลด้านสาธารณสุขได้อย่างสะดวกทั่วถึงและรวดเร็ว เป็นองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับเสาสวัสดิการสังคม 2 เสา ได้แก่ เสาบริการทางสังคมและเสาประกันสังคม ซึ่งปัญหาสำคัญที่เป็นความเหลื่อมล้ำของกลุ่มแรงงานนอกระบบผู้สูงอายุ คือ ปัญหาสุขภาพและการเข้าถึงระบบบริการสาธารณสุขของรัฐ แม้จะมีโครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าแต่การเข้าถึงหลักประกันยังเป็นอุปสรรคอยู่ไม่น้อย ทั้งการเดินทาง

และช่องทางพิเศษสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุที่สภาพทางร่างกายไม่แข็งแรงเหมือนวัยอื่น ๆ รวมถึงกลุ่มแรงงานนอกระบบกลุ่มนี้ไม่สามารถเข้าสู่ระบบประกันสังคมตามมาตรา 40 ได้เช่นกัน ดังนั้น การส่งเสริมให้มีแพทย์ครอบครัวและทีมสหวิชาชีพทำงานในเชิงรุกจะเป็นการลดความเหลื่อมล้ำและเป็นการเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงสวัสดิการสังคมในมิติสุขภาพด้วย

4) E (Enterprise and Investors Responsibility) ผู้ประกอบการหรือนักลงทุนในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษต้องเขามาร่วมรับผิดชอบต่อการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับแรงงานนอกระบบผู้สูงอายุ เป็นองค์ประกอบที่อยู่ภายใต้เสาของหุ้นส่วนทางสังคมและการช่วยเหลือทางสังคมเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในมิติเศรษฐกิจและมิติสวัสดิการสังคม โดยผู้ประกอบการหรือนักลงทุนภายในเขตเศรษฐกิจพิเศษต้องดำเนินกิจการภายใต้แนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคมอย่างแท้จริง (CSR: Corporate Social Responsibility) การแบ่งปันผลกำไรคืนกลับสู่สังคม เป็นการชดเชยการเข้ามาใช้ทรัพยากรซึ่งอาจจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือผลกระทบต่อวิถีชีวิตของกลุ่มแรงงานนอกระบบผู้สูงอายุและประชาชนในพื้นที่ที่เกิดจากการประกอบการของนักลงทุนด้วย ซึ่งสามารถดำเนินการได้ในหลายลักษณะทั้งการจัดตั้งกองทุนร่วมระหว่างผู้ประกอบการหรือนักลงทุนกับประชาชนในพื้นที่ในการดูแลสวัสดิการสังคม การสนับสนุนผลิตภัณฑ์สินค้าจากกลุ่มอาชีพของผู้สูงอายุในพื้นที่ การจัดตั้งสถานศึกษาเพื่อผลิตบัณฑิตที่ตรงต่อตลาดแรงงานของผู้ประกอบการและให้สิทธิสำหรับนักเรียน/นักศึกษาในพื้นที่ได้เข้าศึกษาและรับกลับเข้ามาปฏิบัติงานในสถานประกอบการ อาจจะดูเหมือนผู้ประกอบการต้องลงทุนแต่ท้ายที่สุดผลผลิตจะกลับสู่ผู้ประกอบการและถือเป็นจุดร่วมระหว่างผู้ประกอบการและนักลงทุนกับประชาชนในพื้นที่ ๆ จะส่งผลต่อการประกอบการและวิถีชีวิตที่ยั่งยืนในอนาคตได้

5) R (Rights of Community) สิทธิชุมชนเพื่อการมีสิทธิในการครอบครองที่ดินทำการเกษตรและอยู่อาศัย เป็นองค์ประกอบภายใต้เสาการช่วยเหลือทางสังคมที่เชื่อมโยงไปกับการลดความเหลื่อมล้ำของกลุ่มแรงงานนอกระบบในมิติด้านเศรษฐกิจและมิติด้านสวัสดิการสังคม โดยชุมชนในพื้นที่ต้องมีสิทธิในการบริหารจัดการพื้นที่ร่วมกับรัฐ ในการใช้ประโยชน์จากที่ดิน ซึ่งถือเป็นสิทธิอันชอบธรรมที่กำหนดไว้ในกฎหมายรัฐธรรมนูญ และที่สำคัญต้องพิสูจน์สิทธิที่แท้จริงในการอยู่อาศัยในพื้นที่ของประชาชนว่ามาก่อนการประกาศนโยบายเขตป่าสงวนของรัฐหรือไม่ ถ้าประชาชนมาอยู่อาศัยก่อนรัฐต้องมอบสิทธิในการบริหารจัดการร่วมในพื้นที่ หรือชดเชยเยียวยาที่เพียงพอต่อการ

ดำรงชีพของประชาชน ซึ่งอาจดำเนินการในลักษณะของการจัดตั้งเป็นกองทุนที่ดินหรือธนาคารที่ดิน หรือใช้มาตรการทางกฎหมายเช่นเดียวกับการให้สิทธิของผู้ประกอบการหรือนักลงทุนที่เข้ามาในเขตเศรษฐกิจพิเศษก็ได้ เพราะนั่นคือแนวทางการลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความเป็นธรรมในด้านการประกอบอาชีพของกลุ่มแรงงานภาคการเกษตร ในปัญหาที่ดินสิทธิที่ดินทำกินและการเกษตรที่พบในพื้นที่ซึ่งถือเป็นความเหลื่อมล้ำด้านเศรษฐกิจและด้านอาชีพรายได้ของกลุ่มแรงงานนอกระบบผู้สูงอายุโดยเฉพาะกลุ่มเกษตรกรในพื้นที่ด้วย

6) F (Family Link) ระบบสวัสดิการต้องเชื่อมโยงกับครอบครัวและญาติพี่น้องของผู้สูงอายุ เป็นองค์ประกอบที่อยู่ภายใต้เสาหุ้นส่วนทางสังคมที่เข้ามาทดแทนสวัสดิการสังคมของรัฐที่ขาดหายไปได้ในทุกมิติ ไม่ว่าจะเป็นมิติด้านเศรษฐกิจ มิติสวัสดิการสังคม และมิติศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เพราะครอบครัวเป็นพื้นฐานสำคัญและเป็นแหล่งสวัสดิการสังคมแรกของมนุษย์ทุกวัยโดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มแรงงานนอกระบบที่เป็นผู้สูงอายุที่ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพอยู่กับบ้านและที่ดินของตนเองในพื้นที่ ครอบครัวถือเป็นหุ้นส่วนทางสังคมที่สำคัญที่สุดที่จะเอื้อให้กลุ่มผู้สูงอายุเข้าถึงสวัสดิการสังคมอื่น ๆ อาทิ การรับส่งสถานพยาบาล และหน่วยงานสถานที่ต่าง ๆ การจุนเจือรายได้เพื่อการดำรงชีวิต การหล่อเลี้ยงจิตใจของกลุ่มผู้สูงอายุ เป็นต้น องค์ประกอบครอบครัวนี้จะเข้มแข็งได้จะต้องได้รับการสนับสนุนจากภาคส่วนต่าง ๆ ในสังคม ไม่ว่าจะเป็นผู้ประกอบการและนักลงทุนในพื้นที่ ๆ ให้โอกาสลูกหลานของกลุ่มแรงงานนอกระบบเข้าสู่ตลาดแรงงานในพื้นที่จะได้ไม่ต้องเดินทางไปทำงานนอกพื้นที่ สถาบันครอบครัวเข้มแข็งจะเป็นการเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงสวัสดิการของกลุ่มผู้สูงอายุตามไปด้วย

7) A (Agricultural Contribution) ระบบสวัสดิการต้องเอื้อต่ออาชีพการทำเกษตรของผู้สูงอายุ องค์ประกอบนี้อยู่ภายใต้เสาหุ้นส่วนทางสังคมและเสาการช่วยเหลือทางสังคมเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมในมิติด้านเศรษฐกิจและมิติสวัสดิการสังคมโดยกลุ่มเครือข่ายเกษตรกรต้องร่วมมือกันในด้านต่าง ๆ ทั้งการทำเกษตร การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และช่วยเหลือระหว่างกัน การรวมกลุ่มจะเพิ่มความเข้มแข็งให้เครือข่ายเกษตรกรซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นเกษตรกรสูงอายุ และอีกประการหนึ่งคือภาครัฐต้องกำหนดพื้นที่เฉพาะด้านการทำการเกษตรหรือจัดโซน (Planting Zone) โดยกลุ่มอุตสาหกรรมจะไม่สามารถเข้ามาประกอบการได้ เป็นการสงวนพื้นที่เพื่อการคุ้มครองอาชีพด้านการเกษตรซึ่งกลุ่มแรงงานนอกระบบส่วนใหญ่ประกอบอาชีพนี้ได้สามารถดำเนินการต่อไปได้ แม้ที่ดินจะถูกเปลี่ยนมือแต่ก็ยังคงต้องทำการเกษตรอยู่เช่นเดิม

การกำหนดพื้นที่เป็นเขตการเกษตรจะเอื้อประโยชน์ต่อคนกลุ่มใหญ่มากกว่าการปล่อยให้พื้นที่ถูกรุกคืบด้วยระบบทุนและอุตสาหกรรมที่ประโยชน์จะตกอยู่กับกลุ่มนักลงทุนจำนวนหนึ่งเท่านั้นเอง ที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ การสงวนแหล่งน้ำเพื่อการทำการเกษตรที่แยกจากระบบอุตสาหกรรมอย่างชัดเจน กลไกที่สำคัญคือ กฎหมายการคุ้มครองที่ดินสำหรับกลุ่มแรงงานภาคการเกษตร ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งใหม่ในสังคมไทยแต่ในหลายๆ ประเทศอย่างสหรัฐอเมริกา นิวซีแลนด์แม้จะมีการทำอุตสาหกรรมแต่ก็มีการใช้ลักษณะการจัดแบ่งพื้นที่สำหรับการเกษตร (Planting Zone) เพื่อคุ้มครองพื้นที่ทางการเกษตรได้อยู่ และกลไกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ดำเนินการด้านการจัดสรรทรัพยากรน้ำเพื่อการทำการเกษตร

8) R (Rural Community Exploitation)

ระบบสวัสดิการสังคมต้องธำรงรักษาความเป็นชุมชนชนบท ที่มีทุนทางสังคมเป็นพื้นฐานอยู่มาก และเป็นรากฐานและรากเหง้าของสังคมไทย องค์กรประกอบนี้จะสัมพันธ์กับเสาหินส่วนทางสังคม ที่ต้องไขกลไกทุนทางสังคมและวัฒนธรรมชุมชนที่มีอยู่แล้วเป็นพื้นฐานที่สำคัญในสังคมชนบทไทย โดยเฉพาะสังคมการเกษตรที่มีทุนทางสังคมเหล่านี้อยู่มาก การดึงทุนทางสังคมและทุนวัฒนธรรมชุมชนมาใช้จะช่วยลดความเหลื่อมล้ำของกลุ่มแรงงานนอกระบบผู้สูงอายุในมิติของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้ ซึ่งเชื่อมโยงไปกันกับมิติด้านเศรษฐกิจ

ด้วยซ้ำ กล่าวคือ ทุนทางสังคมที่เป็นความไว้วางใจและความเอื้ออาทรระหว่างกันจะทำให้เกิดการรวมกลุ่มกันทั้งกลุ่มที่สร้างรายได้อย่างกลุ่มอาชีพ หรือกลุ่มสวัสดิการอย่าง กลุ่มกองทุนฌาปนกิจสงเคราะห์ กลุ่มออมทรัพย์ที่จัดเป็นสวัสดิการชุมชนที่สมาชิกกลุ่มจะมีความรู้สึกถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในฐานะที่ตนเองเป็นผู้ให้สวัสดิการแก่ผู้อื่นก่อนจะเป็นผู้รับสวัสดิการกลับมา

9) E (Economic Concerned) ระบบ

สวัสดิการสังคมต้องสร้างความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจให้แก่แรงงานผู้สูงอายุนอกระบบ ทั้งการสร้างอาชีพและการออมที่เหมาะสม องค์กรประกอบนี้จะสัมพันธ์กับเสาการช่วยเหลือทางสังคมเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมในมิติด้านเศรษฐกิจ ในลักษณะของการส่งเสริมให้เกิดการประกอบอาชีพหรืออบรมอาชีพเพื่อให้กลุ่มแรงงานนอกระบบที่เป็นผู้สูงอายุมีรายได้ทั้งรายได้หลักและรายได้เสริม เพื่อให้เพียงพอต่อการยังชีพของตนเอง การรวมกลุ่มกันของกลุ่มผู้สูงอายุเป็นกลุ่มอาชีพเสริมสามารถขอรับเงินกู้เพื่อการประกอบอาชีพได้จากหน่วยงานของรัฐ หรือหน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถดำเนินการร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ ในการฝึกอาชีพแก่กลุ่มแรงงานนอกระบบเหล่านี้ก็สามารถทำได้เช่นกัน และต้องส่งเสริมให้เกิดเป็นกลุ่มอาชีพขึ้นมาให้ได้

เอกสารอ้างอิง

พรนิมิต กุลกาลยีนง. (2560, มกราคม-มิถุนายน). "การทอ่งเที้ยวเชิงแพทย์ในประเทศไทย : ความท้าทายและการพัฒนา" วารสารวิชาการ **นวัตกรรมสื่อสารสังคม**. 5(1): 125-132.
สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2559). **สังคมสังเกต สังเกตสังคม (รายงานสังคมไทย 2559)**. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสอง พ.ศ. 2560-2566**. กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรี.
(2560). **ร่างยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี**. กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรี.